

LUCIA HOSSU-LONGIN

**OAMENII MARI
CARE AU FĂCUT
ROMÂNIA
MARE**

**VOLUM COORDONAT DE
TEODOR HOSSU-LONGIN**

Hyperliteratura

CUPRINS

<i>Despre Lucia Hossu-Longin</i>	6
<i>Cuvânt înainte</i>	9
<i>Scrisoare deschisă „Memorialului Durerii” (Lucian Pintilie)</i>	11
Episcop dr. Iuliu Hossu. „A biruit dreptatea”	13
Wilson, președintele Americii. Un arhitect al păcii.....	25
Iuliu Maniu. Creatorul de istorie	39
Ion I.C. Brătianu. Constructorul României Mari	53
Generalul Henri Cihoski. Un erou al României Mari	67
Regele Ferdinand I. Întregitorul	79
Octavian Goga. Poetul pătimirii naționale	93
Ion Lapedatu. Bancherul deschizător de drumuri	107
Vasile Lucaciu. Patriotul din Șișești	121
Generalul Berthelot. A fost al Franței, dar și al României	131
Ioan Ciordaș. „Viața mea este a poporului meu”	143
Ilie Lazăr. Cel mai tânăr delegat la Marea Unire	155
Vasile Stoica. Ambasadorul în America	169
Samoilă Mârza. Fotografia Unirii	179
George Pop de Băsești. Bătrânul nației	191
Aurel Vlad. Tribunalul din Orăștie	205
Academicianul Ioan Lupaș. Memorabilul discurs	219
Ioan Arion. Stegarul martir	231
Vasile Goldiș. Autorul Rezoluției pentru Unire	243
În numele poporului Basarabiei. 27 martie 1918	253
Ion Nistor. Istoricul Bucovinei	265
Alexandru Lapedatu. Savantul patriot	279
Academicianul Silviu Dragomir	291
Unioniștii	303

Episcop dr. Iuliu Hossu

„A biruit dreptatea”

Din mărturia Episcopului dr. Iuliu Hossu, înregistrată la Căldărușani în anul 1968:

„Toată calea peregrinărilor noastre este calea fericirilor. O clipă de depresiune sufletească n-am avut în decurs de 28 de ani. Și n-am niciun resentiment față de nimeni, pentru că Domnul ne spune: 'Rugați-vă pentru cei ce vă persecută. Faceți bine celor ce vă fac rău. Binecuvântați, nu blestemați, ca să fiți fiii Tatălui Vostru din ceruri'. Și-atunci, așa am pus și-n Memoriu: ei au trecut rând pe rând punând bună mărturie pentru credința pe care-o purtau în suflet, în Memoriu. Binecuvântând, nu blestemând, așa cum ne-a învățat Domnul. Ei au murit cum mor sfinții. Ei bine, n-am ură. N-am nici față de ierarhia ortodoxă, care a făcut și a jubilat când Sora Biserică era-n durere și suferință. Dar nu numai atât, au conlucrat cât se poate. Pentru Înalta Ierarhie până sus de tot am rugăciunea, ca Domnul să reverse în sufletul lor lumina Căii Damascului.

Lucia Hossu-Longin: Cardinalul Episcop Iuliu Hossu s-a născut la 30 ianuarie 1885 într-o veche familie românească, din Milașul Mare, județul Bistrița-Năsăud, așezare aflată în mijlocul câmpiei transilvane și având prima atestare documentară din anul 1228. Neamul Hosseștilor se trăgea din Țara Chioarului, de la Mesteacăn, localitate unde, în anul 1525, documentele atestă că Ioan Dragfi, stăpânul domeniului Chioar, le-a oferit lui Toma și Petru Hossu un loc unde să ridice o moară și un sat. Și tot lor li s-a dat voievodatul de Răstoci, ca mai departe, numele Hossu de-a lungul câtorva secole să perpetueze o familie românească de vază în intelectualitatea ardeleană. Părinții au fost: tatăl, Ioan Hossu, preot greco-catolic, descendent al unei serii întinse de protopopi, dăci și profesori de teologie, și mama, Victoria Măriuțiu, nepoată a lui Simion Măriuțiu, tribun al lui Avram Iancu.

Familia parohului Ioan Hossu a avut șase fii: Iuliu Hossu – viitorul episcop cardinal, Teofil Hossu – preot în Milaș, ridicat și el în anul 1940, Iosif Hossu – inginer, fost director al domeniilor mitropolitane, Vasile

16. Pompei Hossu – avocat, Ioan Hossu – inginer, Traian Hossu – medic.

În această perioadă a dualismului austro-ungar, când asuprirea națiunii române din Transilvania atinsese cote înalte, copiii din Milaș erau crescuți, încă de pe băncile școlilor primare și mai apoi ale gimnaziului, într-o atmosferă de profund patriotism, de grijă pentru soarta neamului românesc. Din recensământul efectuat înainte de Primul Război Mondial se constata că în anul 1910 Milașul avea 1.941 de suflete, din care 1.413 români: 1.403 greco-catolici și 10 ortodocși. O biserică din lemn construită în anul 1640 și una din piatră, înălțată în anul 1894 sub pastorația preotului Ioan Hossu, tatăl episcopului cardinal. S-au strâns șase stânceni de piatră și 24.000 de coroane, adunate de la poporeni, dar și din banii părintelui Hossu. Mulți dintre locuitorii acestei comune bogate își trimiteau copiii la școli, în învățământul post-liceal și universitar. Plecau cu trenul până la Reghin, la Târgu Mureș sau la Blaj. La cinci ani de la unirea tuturor românilor, sub gloriosul Rege Ferdinand I, în anul 1924, biserica se renovează. Toate spezele de reparații le-au purtat poporul greco-catolic, preotul Ioan Hossu și fiii lui. Din 1948, biserica a fost preluată de Episcopia ortodoxă. A fost din nou renovată și pictată. S-au rescris numele întemeietorilor, așezate într-o firidă unde cu greu îi poți desluși.

Biserica satului, școlile Blajului și ale Năsăudului, societățile de lectură ale tinerimii gimnaziale, Societățile Astra pregăteau aceste generații de ardeleni pentru un adevărat apostolat creștin, social și național.

Numirea ca episcop al Diecezei de Gherla îl găsește pe Iuliu Hossu ca preot militar. În timpul Primului Război Mondial a fost părintele întemnițaților, al răniților, părintele alinării sufletelor și al încurajării. A acordat asistență spirituală, pastorală bolnavilor și răniților români din spitalele militare ale Austriei, Boemiei și Moraviei. De la foștii soldați, îngrijii sufletește în spitale, a primit mii de scrisori, dintre care una, în plic roz, primită de la un soldat țigan, un anume Lăcătuș din Blaj îi era cea mai dragă episcopului. Acesta îi scria: „Domnule episcop și iubite prieten”, mulțumindu-i pentru ajutoarele pe care i le-a dat. Între sfintele ziduri istorice ale Catedralei de la Blaj, tânărul arhiereu Iuliu – avea doar 32 de ani – jură veșnică credință față de maica Biserică prin acele cuvinte rămase peste veacuri ca un jurământ al fidelității. „Să se lipească limba mea de gâtlejul meu, de nu voi aduce aminte de tine, Sioane. Sion, biserică, sfântă mireasă, neamul românesc.”

În prima sa epistolă nu uită să amintească de întâia datorie pe care o au păstorii turmelor. Se simte învățătura primită de la bătrânul său tată, preotul Ioan Hossu din Milaș, ca și studiile la școlile luminate ale Blajului. „Celor care purtați slujba nespus de însemnată a creșterii tinerimii, aici în Biserică, și în afară, în dieceza întreagă, să nu pierdeți

niciodată dinaintea ochilor când în mâna voastră este pus viitorul neamului nostru.” Ca un păstor al turmei sale nu uită niciodată de leagănul copilăriei, de Milașul natal, de credincioșii lui din marea eparhie. Pastoralele tânărului ierarh sunt străbătute de o adâncă cucernicie, amintind de limba vechilor cazanii. „Mai presus de toate”, spunea el, „grijiți de pruncii voștri, să rămână buni, fără sminteală, să crească în tinerețe curată, să se înnoiască prin ei Împărăția lui Dumnezeu și scump neamul nostru.”

Ion Dimitriu Snagov – „Sfântul Scaun și România modernă”: „Episcopul Iuliu Hossu a fost dominat în întreaga sa viață de un ideal: Unirea românilor și apărarea statului lor național.”

Episcopul dr. Iuliu Hossu evocând ziua de 1 Decembrie 1918 și Hotărârea de Unire pe care a citit-o la Marea Adunare de la Alba Iulia, înregistrare din anul 1970, la Mănăstirea Căldărușani: „Împreună cu dr. Miron Cristea, atunci episcop de Caransebeș, să vestim mulțimii de peste 100.000 care la poarta cetății Alba Iulia, pe câmpul lui Horia, aștepta cu nerăbdare hotărârea adusă. Am avut fericirea ca împreună să ducem această hotărâre, pentru a fi ratificată și de această mulțime, veniți din toate unghiurile locuite de români și din toate părțile României. A ținut cuvântarea de introducere, cuvântarea sa dr. Cristea, episcop de Caransebeș, și după aceea, am urmat ca să citesc eu hotărârea proclamării unirii transilvane pe veci cu Patria Mamă. Înainte de a da citire acestei hotărâri mângăitoare și fericitoare pentru neamul nostru, am rostit câteva cuvinte, aş spune o *doxologie*, sub inspirația momentului și așa sunt fericit, dacă mi se dă prilejul să rămână pentru posteritate așa cum l-am rostit. Atunci, la 32 de ani, al doilea de episcopat, și acum să le rostesc la trăirea celui de-al 85-lea an al vieții, cu glasul scăzut, dar cu neîmbătrânită dragoste de atunci. Am început așa: Fraților, ceasul împlinirii vremii este acesta. Când Dumnezeu atotputernicul rostește, prin poporul său credincios, dreptatea Sa însetată de veacuri. Astăzi, prin hotărârea noastră, se înfăptuiește România Mare, una și nedespărțită. Rostind fericiți toți românii de pe aceste plaiuri, ne unim pe veci cu Țara Mamă, România. Vă reamintiți când prin sutele de spitale, în serile de întunecare, vă vesteam că va învinge dreptatea. Vă arătam că vine ceasul când toți făcătorii nedreptății vor plânge lacrimi de sânge, în ziua bucuriei noastre. A biruit dreptatea! Acesta-i ceasul dreptății lui Dumnezeu și a răsplătirii lui, pentru suferințele veacurilor, purtate de un neam cu credință în Dumnezeu și cu nădejde în dreptatea lui. Suferințele veacurilor se îmbracă în lumină, cum revarsă în clipa aceasta soarele asupra noastră lumina sa, cu binecuvântare. (Stenograful: în

18
 acel moment ieșeau soarele de sub norii ce acopereau până atunci întreg
 orizontul, mulțimea irupând într-un entuziasm înflăcărat.) Cuvintele
 Domnului se împlinesc și aici, întru împlinirea dreptății Dumnezeiești.
 Mulți au dorit să vadă ce vedeți voi și n-au văzut. Și să audă ce auziți
 voi și nu au auzit. Ochii voștri sunt fericiți că văd și urechile voastre fe-
 ricite că aud. Văd ziua întregirii neamului și aud bunavestire a dreptății
 lui Dumnezeu. Ascultați, români fericiți, bunavestirea Unirii noastre pe
 veci, cu Țara Mamă, România.”

Lucia Hossu-Longin: După 13 ani de păstorire în Gherla, scaunul
 episcopal este transferat în Cluj, în Biserica „Schimbarea la față”, ri-
 dicată la rangul de Catedrală. Iar titlul eparhiei va fi de Cluj-Gherla. La
 despărțirea de preoții și protopopii săi, înaltului ierarh i se urează să
 fie podoaba cerului, așa cum aici, pe pământ, a fost podoaba clerului.

Prima slujbă în noua catedrală are loc în 5 octombrie 1930. În primii
 zece ani de episcopat, din anul 1930 până în anul 1940, prin strădu-
 ința neobosită a episcopului, se zidește monumentalul palat destinat
 Academiei de Teologie română unită, unde, astăzi, se află Conservato-
 rul din Cluj. Înnoiește și înfrumusețează catedrala. Cumpără reședința
 din Calea Moșilor nr. 26. Mai târziu, la împlinirea a 25 de ani de epi-
 scopat, ca și în pragul marilor încercări ce-l așteptau, Episcopul Iuliu
 Hossu își amintește, într-o tulburătoare mărturisire de credință, Clujul
 de care era atât de legat, biserica în care a slujit. „Sărut masa de lucru
 din biroul meu, sărut crucifixul, sărut pietrele de pe trotuarul pe care
 l-am călcat mergând la sfânta liturghie de la Catedrală, sărut băncile
 din seminar, în care s-au rugat clericii mei, binecuvântez pe toți țărani,
 din toate satele. Care îmbrăcați în haine albe ca și sufletele lor, m-au
 ascultat cu bucurie și s-au întors fericiți la casele lor. Nu i-am uitat pe
 cărarea suferințelor mele, binecuvântez pe toți substituiții mei din Cluj,
 care m-au suplinat în aceste vremuri grele, dar înălțătoare și au făcut
 tot ce au putut, ca turma mică să nu rămână fără păstor.”

Prof. Viorica Lascu, Asociația Generală a Românilor Uniți Greco-Ca-
 tolici: Eu îmi aduc aminte, în 1930, când s-a mutat sediul Episcopiei de
 la Gherla la Cluj, eram elevă, cum am ieșit pe stradă și am primit prima
 binecuvântare pe care a împărțit-o Iuliu Hossu credincioșilor de la Cluj.
 Am trăit acest moment. În continuare se interesa de desfășurarea acti-
 vității studiului religiei în școli, pe urmă despre activitățile studenților
 în asociațiile lor.

Lucia Hossu-Longin: Ați văzut, deci, această mitră episcopală care,
 spunea cineva, a devenit mai târziu, o cunună de spini.

Prof. Viorica Lascu, Asociația Generală a Românilor Uniți Greco-Catolici: Da, asta a fost profeția din 1917, la sfîntirea lui, care s-a adeverit. În gazeta „Unirea” din Blaj, când anunța că va avea loc ceremonia sfîntirii episcopului, autorul relatării spunea că, uneori, mitra episcopală echivalează cu o cunună de spini. Nici nu și-a dat seama ce profeție glăsuia.

Lucia Hossu-Longin: În cele 1.200 de vizitații canonice și pelerinaje, Vlădicu Iuliu a pătruns până în cel din urmă cătun, oficiind servicii divine și dînd binecuvîntări. La Mănăstirea Nicula, de Sfînta Maria Mare, se adunau peste 50.000 de români veniți să asculte mesajul iubitului ierarh. A descoperit mulți copii săraci și fără puțința de a se realiza în viață, pe care i-a luat sub aripa ocrotitoare a episcopatului. A clădit școli și a sfîntit biserici. În România reîntregită, în calitate de senator de drept, ca ierarh al Bisericii Române Unite, a militat pentru consolidarea ordinii de drept, cerînd concetățenilor săi iubire și muncă pentru binele acestei țări. În anul 1931 își pierde mama și în anul 1934, preotul Iuliu Hossu, după 50 de ani de preoție, se stinge din viață.

Episcop dr. Iuliu Hossu, Dieceza Cluj-Gherla, august 1940: „Băgați de seamă cum vă veți îndeplini greaua misiune. Decît cu țară ciopârțită, mai bine vă întoarceți pe targă.”

Lucia Hossu-Longin: La 30 august 1940, în Palatul Belvedere din Viena, puterile Axei, Germania și Italia hotărăsc, printr-un dictat arbitrar, cedarea către Ungaria hortistă a părții de nord a Transilvaniei. În septembrie 1940, a sosit la Cluj, Pál Teleki, prim-ministrul Ungariei. Episcopul Iuliu Hossu i-a cerut răspicat prim-ministrului să se ia măsuri pentru pedepsirea severă a autorilor masacrelor care au avut loc la Ip, la Treznea, la Huedin. Teleki i-a răspuns că „nu există nuntă fără câțiva înjunghiați”. Dar episcopul i-a replicat: „La noi nunțile nu se fac ca oamenii să se înjunghie”.

Ierom. prof. univ. Dr. Silvestru Augustin Prunduș, preot greco-catolic, condamnat de patru ori de regimul comunist: Cu ocazia cedării Ardealului, episcopul Colan s-a dus și l-a vizitat pe episcopul Bălan, de la Sibiu, și au venit împreună la Iuliu Hossu. Am fost de față la această scenă. Bălan l-a întrebat „Ce faci, frate? Nu te pregătești să pleci?”, „Păi, unde să plec?”, „În țară”, iar episcopul Hossu întreabă „Dar poporul pleacă? Pleacă funcționarii, pleacă armata, pleacă cei ce nu vor să rămână, dar poporul este aici. Noi suntem episcopi pentru popor, eu rămân cu poporul”. Și atunci, arhiepiscopul Bălan i-a spus lui Colan, „Ei,

20 frate, rămâi și tu". „Rămâi, frate, rămâi, frate"... S-au îmbrățișat și au rămas îmbrățișați până când a suflat vântul de la Moscova mai puternic și s-a schimbat atitudinea.

21 octombrie 1948, Alba Iulia

Comentariu radio: Mulțimea credincioșilor greco-catolici se desolidarizează de Biserica Romei. Legământul de revenire la Biserica Ortodoxă este primit de țărani și intelectualii ardeleni.

După oficierea liturghiei, Iustian Patriarhul României citește actul sinodal pentru reîntregirea Bisericii din Ardeal.

Preot Matei Boilă, fost deținut politic: Eu am trăit acel moment, 1948. România era supusă unei agresiuni puternice din partea Moscovei și a Rusiei, și dorința ei de a ne comuniza și de a ne cuprinde în imperiul sovietic. Eu am fost dintre cei care, ca student, au luptat împotriva comuniștilor, au fost arestați de nenumărate ori și, în 1948, au trăit momentul în care comunismul a atacat și Biserica Greco-Catolică. Acum, aș vrea să spun cu toată răspunderea, că poate această agresiune împotriva Bisericii Greco-Catolice a fost punctul culminant al ocupației sovietice. De ce spun acest lucru? Permiteți-mi să-mi aduc aminte de o întâmplare pe care am ascultat-o la Radio Europa Liberă. Și anume, un reporter al New York Herald Tribune l-a întrebat pe Stalin, era în jurul anului 1945, dacă se teme de vreo armată? A răspuns: Nu mă tem de nicio armată, decât de armata neagră a Papei. Și Stalin a fost în momentul acela un inspirat. Deoarece caracteristica comunismului a fost dictatura, nu prin cruzimea ei deosebită – pentru că în cursul istoriei poate au fost destule dictaturi de o cruzime extraordinară, poate nu chiar ca și a lor –, ci prin caracterul ei totalitar, adică se baza pe faptul că dorea să impună oamenilor nu numai legile, conducerea, ci și concepția de viață. Acesta a fost lucrul esențial al comunismului. Comunismul a încercat să stăpânească lumea, stăpânind sufletele oamenilor. Și pentru asta cel mai mare dușman a fost Biserica și credința creștină, care se opuneau acestei comunizări adevărate a sufletului omului prin concepția atee marxistă. Cel care nu opunea comunismului o concepție de viață, o credință, nu avea șanse de biruință. De aceea, chiar și aceste revoluții care s-au petrecut în anii '90 au la bază totuși rezistența, undeva oricât (de mică), a creștinismului față de comunizarea rusească. În acest sens, Papa avea informații foarte precise, că Biserica Greco-Catolică nu va renunța niciodată la asta. Așa cum nici nu a renunțat. De 50 de ani nu a renunțat niciun moment.

Cardinalul dr. Iuliu Hossu, vorbind despre ancheta securității: Mă întreabă agentul unde doresc să domicilies. Zic „Domnule căpitan, eu

nu am fost un om fără domiciliu și nu am vrut cu niciun cuvânt să vă supăr și să vă fac observația că cel care e fără domiciliu este vagabond, eu am avut domiciliul meu care este în Cluj, Calea Moșilor nr. 26, adică reședință.”

Ierom. prof. univ. Dr. Silvestru Augustin Prunduș, preot greco-catolic, condamnat de patru ori de regimul comunist: Eram în Cluj, eu am fost secretarul și notarul consistoral al Episcopului Iuliu Hossu. La arestarea Episcopului Hossu, eram în Cluj și am stat de vorbă cu el și cu Preasfințitul Rusu. Ei credeau că prezintă statutul de organizare al Bisericii Catolice, așa cum se cerea în conformitate cu Legea Cultelor. Hossu era singurul episcop recunoscut dintre greco-catolici, pentru că ceilalți au fost răpuși, iar dintre romano-catolici a fost recunoscut Marton Aron, așa încât amândoi s-au prezentat la București, la Ministerul Cultelor, cu statutul de funcționare al Bisericii. L-au prezentat în 28 octombrie, iar în noaptea de 28 spre 29 octombrie, toți episcopii greco-catolici au fost arestați, Marton Aron fiind arestat mai târziu, peste vreo 2 - 3 luni.

Lucia Hossu-Longin: În catacombe, biserica tăcerii se ruga pentru cei din închisori, și din lagăre, și pentru cei 12 episcopi arestați. În februarie 1949, atât episcopii încarcerati la Dragoslavele, cât și preoții de la Mănăstirea Neamț sunt mutați la Mănăstirea Căldărușani.

Pr. Prof. dr. Eugen Popa, fost deținut politic: Am ajuns de la Mănăstirea Neamț la Mănăstirea Căldărușani, și acolo au fost aduși episcopii, care din octombrie '48 până în februarie '49 au stat la Dragoslavele, unde Patriarhul își petrecea vacanța. Și aici, la marginea mănăstirii, era o clădire afectată de cutremur, înconjurată cu gard de sârmă, dar comandantul plutonului care trebuia să ne păzească ne-a spus, după ce am coborât din mașini, „dacă vreți să vedeți mănăstirea, poftiți și vizitați-o”. Se arăta binevoitor pentru că, de fapt, după ce am intrat în locul destinat detenției noastre, înconjurați de gard de sârmă, nu mai puteam ieși de acolo. În această locuință, în această școală, ne plimbam prin curte. Mi-aduc aminte de Preasfințitul Hossu, se plimba mult cu părintele Cherteș care îi fusese secretar, și vorbeau despre vizitele canonice pe care le făcuseră înainte. Preasfințitul Hossu îi avea mult la inimă pe preoții lui, pe credincioșii lui și mereu își aducea aminte de dâșii.

Cardinalul dr. Iuliu Hossu, amintindu-și suferințele din detenția de la Sighet: Când am fost în închisoare, am fost îmbrăcați din cap până în picioare ca niște robi și am fost tratați ca robi. De multe ori, numai pen-